

بسم الله الرحمن الرحيم

عصبي جراحي

پوهندوی ډاکتر فضل الرحيم شگيوال

دغه کتاب په پی دی اف فورمت کی په مله سی دی کی هم لوستلی شی:

د کتاب نوم	عصبي جراحي
ليکوال	پوهندوی ډاکتر فضل الرحيم شگيوال
خپرندوی	ننگرهار طب پوهنځی
ويب پاڼه	www.nu.edu.af
چاپ شمېر	۱۰۰۰
د چاپ کال	۱۳۹۴
ډاونلوډ	www.ecampus-afghanistan.org
د چاپ ځای	سهر مطبعه، کابل، افغانستان

د اکتاب د افغان ماشومانو لپاره د جرمني کمیټې په جرمني کې د Eroes کورنۍ یوې خیریه ټولني لخوا تمویل شوی دی. اداري او تخنیکي چارې یې په آلمان کې د افغانیک لخوا ترسره شوي دي. د کتاب د محتوا او لیکنې مسؤلیت د کتاب په لیکوال او اړونده پوهنځی پورې اړه لري مرسته کوونکي او تطبیق کوونکي ټولني په دې اړه مسؤلیت نه لري.

د تدریسي کتابونو د چاپولو لپاره له مور سره اړیکه ونیسئ:

ډاکتر یحیی وردک د لوړو زده کړو وزارت کابل

تیلیفون 0756014640

ایمیل textbooks@afghanic.org

د چاپ ټول حقوق له مؤلف سره خوندي دي

ای اس بی ان: ISBN: 978 993 6500 532

د درسي کتابونو د چاپ پروسه

قدرمنو استادانو او گرانو محصلينو!

د افغانستان په پوهنتونونو کې د درسي کتابونو کموالی او نشتوالی له لویو ستونزو څخه گڼل کېږي. یو زیات شمیر استادان او محصلین نوي معلوماتو ته لاس رسی نه لري، په زاړه میتود تدریس کوي او له هغو کتابونو او چپترونو څخه گټه اخلي چې زاړه دي او په بازار کې په ټیټ کیفیت فوتوکاپي کېږي.

تراوسه پورې مونږ د ننگرهار، خوست، کندهار، هرات، بلخ او کاپیسا د طب پوهنځیو او کابل طبي پوهنتون لپاره ۱۵۶ عنوانه مختلف طبي تدریسي کتابونه چاپ کړي دي. د ننگرهار طب پوهنځی لپاره د ۲۰ نورو طبي کتابونو د چاپ چارې روانې دي. د یادونې وړ ده چې نوموړي چاپ شوي کتابونه د هیواد ټولو طب پوهنځیو ته په وړیا توگه ویشل شوي دي. ټول چاپ شوي طبي کتابونه کولای شي د www.afghanistan-ecampus.org ویب پاڼې څخه ډاونلوډ کړي.

دا کړنې په داسې حال کې تر سره کېږي چې د افغانستان د لوړو زده کړو وزارت د (۲۰۱۰-۲۰۱۴) کلونو په ملي ستراتیژیک پلان کې راغلي دي چې:

"د لوړو زده کړو او د ښوونې د ښه کیفیت او زده کوونکو ته د نویو، کره او علمي معلوماتو د برابرولو لپاره اړینه ده چې په دري او پښتو ژبو د درسي کتابونو د لیکلو فرصت برابر شي د تعلیمي نصاب د ریفورم لپاره له انگریزي ژبې څخه دري او پښتو ژبو ته د کتابونو او درسي موادو ژباړل اړین دي، له دې امکاناتو څخه پرته د پوهنتونونو محصلین او استادان نشي کولای عصري، نویو، تازه او کره معلوماتو ته لاس رسی پیدا کړي".

د لوړو زده کړو د وزارت، پوهنتونونو، استادانو او محصلینو د غوښتنې په اساس په راتلونکې کی غواړو چې دا پروگرام غیر طبي برخو لکه ساینس، انجنیري، کرهنې، اجتماعي علومو او نورو پوهنځیو ته هم پراخ کړو او د مختلفو پوهنتونونو او پوهنځیو د اړتیا وړ کتابونه چاپ کړو.

کوم کتاب چې ستاسې په لاس کې دي زمونږ د فعالیتونو یوه بېلگه ده. مونږ غواړو چې دې پروسې ته دوام ورکړو، تر څو وکولای شو د درسي کتابونو په برابرولو سره د هیواد له پوهنتونو سره مرسته وکړو او د چپتر او لکچر نوټ دوران ته د پای ټکی کېږدو. د دې لپاره دا اړینه ده چې د لوړو زده کړو د موسساتو لپاره هر کال څه نا څه ۱۰۰ عنوانه درسي کتابونه چاپ کړل شي.

له ټولو محترمو استادانو څخه هيله کوو، چې په خپلو مسلکي برخو کې نوي کتابونه وليکي، وژباړي او يا هم خپل پخواني ليکل شوي کتابونه، لکچر نوټونه او چېټرونه ايډېټ او د چاپ لپاره تيار کړي. زمونږ په واک کې يې راکړي، چې په ښه کيفيت چاپ او وروسته يې د اړوندې پوهنځۍ استادانو او محصلينو په واک کې ورکړو. همدارنگه د يادو شويو ټکو په اړوند خپل وړاندیزونه او نظريات زمونږ په پته له مونږ سره شريک کړي، تر څو په گډه پدې برخه کې اغيزمن گامونه پورته کړو.

د يادونې وړ ده چې د مولفينو او خپروونکو له خوا پوره زيار ايستل شوی دی، ترڅو د کتابونو محتويات د نړيوالو علمي معيارونو په اساس برابر شي، خو بيا هم کيدای شي د کتاب په محتوی کې ځينې تيروتنې او ستونزې وليدل شي، نو له درنو لوستونکو څخه هيله مند يو تر څو خپل نظريات او نيوکې مولف او يا مونږ ته په ليکلې بڼه راوليږي، تر څو په راتلونکې چاپ کې اصلاح شي.

د افغان ماشومانو لپاره د جرمني کميټې او د هغې له مشر ډاکټر ابروس څخه ډېره مننه کوو چې د دغه کتاب د چاپ لگښت يې ورگړي دي دوی په تېرو کلونو کې هم د ننگرهار د طب پوهنځی د ۶۰ عنوانه طبي کتابونو د چاپ لگښت پر غاړه درلود.

په ځانگړې توگه د جي آي زيت (GIZ) له دفتر او (CIM) Center for International Migration & Development چې زما لپاره يې په تېرو پنځو کلونو کې په افغانستان کې د کار امکانات برابر کړي دي هم د زړه له کومې مننه کوم.

د لوړو زده کړو وزارت علمي معین ښاغلي پوهنوال محمد عثمان بابري، مالي او اداري معین ښاغلي پوهنوال ډاکټر گل حسن وليزي، د ننگرهار طب پوهنځی رييس ښاغلي ډاکټر خالد يار، د ننگرهار طب پوهنځی علمي مرستيال ښاغلي ډاکټر همايون چارديوال، او استادانو څخه مننه کوم چې د کتابونو د چاپ لړۍ يې هڅولې او مرسته يې ورسره کړې ده. د دغه کتاب له مولف څخه منندوی يم او ستاينه يې کوم، چې خپل د کلونو کلونو زيار يې په وړيا توگه گرانو محصلينو ته وړاندی کړ.

همدارنگه د دفتر له همکارانو حکمت الله عزيز، احمد فهيم حبيبي او سبحان الله څخه هم مننه کوم چې د کتابونو د چاپ په برخه کې يې نه سترې کيدونکې هلې ځلې کړې دي.

ډاکټر يحيی وردگ، د لوړو زده کړو وزارت مشاور
کابل، جنوري ۲۰۱۵

د دفتر ټيليفون: ۰۷۵۶۰۱۴۶۴۰

ايميل: textbooks@afghanic.org
wardak@afghanic.org

ڊال۽

ڄوانو ڊاڪٽرانو ته.

لیکچر

منځ	عنوان
الف	د پیل خبرې
ب	سریزه
	لومړی فصل
	د عصبي جراحي لنډه پېژندنه
۱	سریزه
۲	یوناني او د Byzantine مقدمه دوره
۴	عربي طبابت
۴	شپاړسمه پېړۍ
۵	اولسمه پېړۍ
۶	اتلسمه پېړۍ
۷	نولسمه او شلمه پېړۍ
۱۰	د لومړي فصل لنډيز
۱۱	د لومړي فصل پوښتنې
۱۲	دوهم فصل
۱۲	د عصبي سیستم امبریولوژي
۱۲	سریزه
۱۴	د Neural tube دننۍ برخه
۱۵	د عصبي سیستم جراحي اناتومي
۱۵	د عصبي سیستم وېش
۱۵	مرکزي عصبي سیستم
۱۵	محيطي عصبي سیستم

۱۶	د مغزو پوښونه
۱۸	Dura دورا
۱۸	ارکنوید
۱۸	پیامتر
۱۹	مرکزي عصبي سیستم
۲۱	د فرنټال یا وچلي لوب
۲۱	پارینتال لوب
۲۱	تیمپورال لوب
۲۱	اکسي پیتال لوب
۲۱	انسولا لوب یا جزیره یي لوب
۲۲	سینګولي لوب
۲۲	Cerebral Ventricles دماغي بطینات
۲۲	Cerebro Spinal Fluid دماغي شوکي مایع
۲۳	ډاینسیفلون
۲۳	تلاموس
۲۳	هایپوتلاموس
۲۴	ایپی تلاموس
۲۴	الف: Mid Brain
۲۵	ب: معزي پل حدبه یا Pons
۲۵	مخینخ
۲۵	Spinal Cord نخاعي طناب
۲۷	محیطی عصبي سیستم یا PNS
۲۷	سوماتیک عصبي سیستم
۲۸	ب: نخاعي اعصاب
۳۰	د دماغ و عایي سیستم
۳۲	دماغي وریدونه
۳۲	په عصبي جراحي کې کلنیکي او پاراکلنیکي معاینات

۳۳	له ناروغ څخه استجواب
۳۳	د ناروغ شعوري او اروايي حالت
۳۴	د حرکي سيستم معاینات
۳۴	د عکساتو معاینه
۳۵	د قحفي ازواجو معاینه
۳۷	په عصبي جراحي کې تشخيصيه پلټنې
۳۹	د ملا د تير د بذل مضاد استطباب
۳۹	کروني (اختلاطات)
۴۰	راديو لوژيک معاینه
۴۰	د کوپري راديوگرافي
۴۱	د ستون فقراتو راديوگرافي
۴۱	ستي سکن
۴۲	Angiographhy
۴۲	استطبات
۴۳	ميالوگرافي
۴۳	(Magnetic Resonance Image) MRI
۴۴	استطبات
۴۴	راديو ايزوتوپ پلټنې
۴۵	استطبات
۴۵	الکترومايوگرافي (Electromyography)
۴۶	د دوهم فصل لنډيز
۴۷	د دوهم فصل پوښتنې
۴۸	دریم فصل
۴۸	د سر ټپ
۴۸	سريزه
۴۹	لاملونه
۴۹	ډلبندي او پتالوژي

۵۰	د سرد تپ دویمي اختلافات
۵۱	سکالپ
۵۱	د سرد وینسته لرونکې برخې ترضیضات
۵۲	د کوپړۍ کسر Skull Fracture
۵۳	خطي کسرونه Linear Fraction
۵۳	فشاري کسرونه Depress Fracture
۵۴	د کوپړۍ خو پارچه یې فشاري کسرونه
۵۴	د کوپړۍ د قاعدې او د کوپړۍ خو پارچې کسرونه
۵۵	د کوپړۍ د قاعدې کسرونه Base Cranium Fracture
۵۵	د قحف د قاعدې د قدامي فص کسرونه
۵۷	د قحف د قاعدې د منځني فص کسرونه
۵۸	د قحف د قاعدې د خلفي فص کسرونه
۵۸	درملنه
۵۹	دماغي ترضیضي ټپونه Traumatic Brain Injury
۵۹	دماغي Concussion
۵۹	دماغي Contusion
۶۰	درملنه
۶۰	دماغي Laceration
۶۰	دماغي Compression
۶۱	د ډیورا څخه د باندې هیماتوم
۶۲	د Extra Dural او سب ډیورل هیماتوم تفریقي تشخیص
۶۳	د دماغ خلاص ترضیضات
۶۴	لومړنۍ مرستې
۶۴	په عصبي جراحي وارډ کې اهتمامات
۶۶	گلاسکو کوما سکیل Glasgow Coma Scale
۶۹	د لاندې ناروغانو بستر کول اړین وي
۶۹	درملنه

۷۰	ڊيوريتيڪونه
۷۱	نوٽ
۷۱	د داخل قحفي فشار د ډېروالي سندروم
۷۱	پتوفزيولوژي
۷۱	(Monroe Kellie Phenomenon)
۷۴	کلينڪي لوحه
۷۴	حليمي ازيما
۷۵	د داخل قحفي فشار اندازه کول
۷۵	درملنه
۷۶	دماغ حجم
۷۶	د درملني نورې لارې
۷۷	طبي درملنه
۷۷	د طبي درملنه لپاره عمومي اهمتمات
۷۷	Hyperventilation او تنفس او
۷۹	د دماغي شوکې مایع دريناژ Drainage of CSF
۷۹	External Drainage
۷۹	جراحي درملنه
۷۹	دوه اړخيزه سر خلاصول Bilateral Craniotomy
۷۹	دماغي مړينه Brain death
۸۱	د دريم فصل لنډيز
۸۲	د دريم فصل پوښتنې
۸۳	څلورم فصل
۸۳	د شوکې نخاع او د فقراتو ترضيصات
۸۳	سريزه
۸۴	نارويه جروحات
۸۴	د ملاتير
۸۵	د ستون فقرات کلکوالی يا استناد

۸۲	د دوه ستوني تيوري
۸۲	ليگامنتونه
۸۲	بين الفقري ډيسک Interverterbal Disk
۸۷	شوکی نخاع
۸۸	نيوروماتولوژي
۸۸	پيژندنه
۹۰	راديوگرافي
۹۰	د شوکی نخاع ترضيضات
۹۱	Compression of Spinal Cord
۹۱	کلينيکي
۹۲	Cauda Equinna سندروم
۹۳	په Spinal Cord Injury کې د ناروغ د معاینې طريقه
۹۴	د Spinal cord Injury د ناروغانو د لېږد لارې چارې او اړين اهتمامات
۹۵	د عصبي جراحي او اورتوپيډي درملنه
۹۵	د نخاع قاطعه او ناریه جروحات
۹۵	درملنه
۹۶	د فلج ناروغ مراقبت او د Spinal Cord Injury د اختلاطاتو وقايوي لارې
۹۶	پوستکي مراقبت
۹۶	د بولي لارې مراقبت
۹۷	د اطرافو څارنه
۹۸	د څلورم فصل لنډيز
۱۰۰	د څلورم فصل پوښتنې
۱۰۱	پنځم فصل
۱۰۱	مرکزي عصبي سيستم انتانات او د فقراتو توبرکلوز
۱۰۱	سريزه
۱۰۱	د ماغي اېسې
۱۰۱	لاملونه

۱۰۲	پتوجنيزيس
۱۰۳	کلينيکي څرگندونې
۱۰۳	د اېسې پړاونه
۱۰۴	درملنه
۱۰۴	د فقراتو او نخاع توبرکلوز (TB of spin (Pott's disease)
۱۰۶	درملنه
۱۰۷	د پنځم فصل لنډيز
۱۰۸	پنځم فصل پوښتنې
۱۰۹	شپږم فصل
۱۰۹	د کوپړۍ تومورونه
۱۰۹	سريزه
۱۰۹	پتالوژي
۱۱۰	ډلبندي اولاملونه
۱۱۲	کلينيکي منظره
۱۱۲	د تورمورونو تشخيص
۱۱۳	طبي درملنه
۱۱۳	جراحي درملنه
۱۱۳	د نخاع تومورونه
۱۱۳	لاملونه
۱۱۳	د ډيوراکسې د باندې تومورونه Extradural tumors
۱۱۴	ميټاسټاتيک تومورونه Metastatic Tumors
۱۱۵	لومړني يا ابتدايي تومورونه
۱۱۵	داخل د ډيوراکسې او د ميډولا څخه د باندې تومورونه
۱۱۵	مينينجيوما
۱۱۶	شوانوما
۱۱۶	نيوروفايبروما
۱۱۷	داخل مخي تومورونه

۱۱۷	ایپنډوما
۱۱۷	استرو سائیتوما
۱۱۷	د محیطی عصبي سیستم پېژندنه
۱۱۷	د محیطی اعصابو پېژندنه او اناتومي
۱۱۸	د لېندي classification
۱۱۹	لاملونه
۱۲۱	د فقراتو ترمنځ ډیسک
۱۲۱	سریزه
۱۲۲	د ډیسک پتالوژي او کلنیک
۱۲۴	معاینات
۱۲۴	درملنه
۱۲۴	محافظوي درملنه
۱۲۵	جراحی درملنه
۱۲۵	د جراحی درملنې میتودونه
۱۲۵	د پتولوژي له نظره د ډیسک ویستلو استطبایات
۱۲۶	د شپږم فصل لندیز
۱۲۸	د شپږم فصل پوښتنې
۱۲۹	اووم فصل
۱۲۹	د عصبي تروما مخنیوی او بیا رغونه
۱۲۹	سریزه
۱۲۹	موخې
۱۲۹	اوږد مهاله موخې
۱۳۰	لنډ مهاله موخې
۱۳۱	د ځانگړي ناروغیو لپاره منجمنت یا اداره
۱۳۱	د بولي لارې ساتنه
۱۳۱	د تنفسي لارې ساتنه
۱۳۲	د هضمي لارې څارنه او ساتنه

۱۳۲	د پوستکي ساتنه
۱۳۳	مخنيوی
۱۳۳	د بستر د ټپ درملنه
۱۳۴	د نيورتروما څخه مخنيوی
۱۳۴	لاملونه
۱۳۵	درد
۱۳۵	پېژندنه
۱۳۵	د درد د حس کنترول
۱۳۶	د درد ادراک
۱۳۶	Neurotransmitter substances
۱۳۶	درمليزه درملنه
۱۳۶	ځنډنې دردونه
۱۳۷	د درد جراحي درملنه
۱۳۹	د درد سندورم
۱۳۹	Theoretical Mechanism
۱۴۱	عضلات
۱۴۲	هډوکي
۱۴۲	د وينې رگونه
۱۴۳	د سفلي اطرافو د درد لاملونه
۱۴۳	عضلات
۱۴۳	هډوکي
۱۴۳	محيطي اعصاب
۱۴۴	د وينې رگونه
۱۴۴	بندونه
۱۴۵	پلټنې
۱۴۵	د عضلاتو درد. Myalgia
۱۴۵	د عضلاتو درد تشخيصي اپروچ

١٤٥	تاریخچه
١٤٦	کلینیکی معاینات
١٤٧	پلٲتی
١٤٧	Fibromyalgia فایبرومایلجیا
١٤٧	Polymyalgia Rheumatica پولی مالیجیا روماتیکا
١٤٨	د عضلاتو تومورونه
١٤٨	د اووم فصل لنډیز
١٤٩	د اووم فصل پوښتنې
١٥٠	ماخذونه

د پیل خبرې

د درسي کړیکولم سره سمه اړتیا وه چې د طب پوهنځي د پنځم ټولگي لپاره د عصبي جراحی تدریسي کتاب ولیکل شی، نو خانگې ددې اړتیا په پام کې نیولو سره ماته دنده راکړل شوه ترڅو د ننگرهار پوهنتون د طب پوهنځي د درسي تشی له منځه تلو لپاره د عصبي جراحی تدریسي کتاب د نوی کړیکولم سره سم ولیکم، دا چې په عصبي جراحی کې زیات پرمختگونه شویدی د تشخیص او درملنې لپاره یې د ډېر عصبي ټیکنالوژي څخه کار اخیستل کېږي. او هم د درملنې نوې لارې چارې په نوي سامانونو سره سرته رسېږي نو اړینه ده چې ددې کاروان څخه شاته پاتې نه شو چې د عصبي جراحی ناروغانو پېژندنې او درملنې لپاره موخه کړي وي ددې کتاب په لیکلو مو پیل وکړ، دا دی اوس مې دلوی او مهربان څښتن تعالی په مرسته په دې وتوانېدم چې دا کتاب ولیکم ترڅو په عصبي جراحی کې زموږ هم مسلکان، د طب پوهنځي محصلین او ځوان داکتر صاحبان ورڅخه گټه پورته کړي او هم ددې وړتیا پیدا کړي چې د عصبي جراحی په برخه کې دنو پرمختگونو څخه خبر او معلومات ترلاسه کړي، ترڅو ځوان داکتران دخپلې ټولنې خدمت مصدر وگرځي د طب پوهنځي د بیوشیمی خانگې استاد پوهنمل دوکتور محمد عظیم څخه چې ددې کتاب په تایپ کې یې له ما سره مرسته کړې مننه کوم او دلوی خدای (ج) څخه ورته اجر و نه غواړم.

سريزه

عصبي جراحي د جراحي خانگي يوه مهمه خانگه ده چې پدې خانگه کې په نوره نړۍ کې ډېر پرمختگونه شوي دي او گڼ شمېر اندوسکوپيک مېتودونو څخه کاراخيستل کېږي ننني پېچلي پتالوژي په عصبي جراحي يو چلینج رامنځته کړی ډېرو مولفينو پدې خانگه کې دناروغيو د پېژندنې، تشخيص او درملنې لپاره بڼې لاسته راوړنې لري. کتابونه يې تاليف کړي، دڅېړنې په برخه کې ژورنالونه خپرېږي، د درملنې په برخه کې د ټيکنالوژۍ پوهانو نوي سامانونه جوړ کړي دي او اوس هم پدې هڅه کې دي چې پدې خانگه کې نور هم پرمختگ وکړي، اړينه ده چې مونږ هم د دې نړۍ د اوسېدونکو په حيث ددې کاروان څخه وروسته پاتې نه شو د جراحي خانگي له خوا ما ته دا دنده راکړل شوه چې د عصبي جراحي لپاره د کريکولم سره سم د پنځم ټولگي لپاره په ملي ژبه يو تدريسي کتاب وليکم چې اړونده مقاماتو له خوا د اکادميکو پړاونو د طی کولو څخه وروسته تاييد شوه چې دا لله ج په مرسته مې دا دی اوس نوموړی کتاب د نوي کريکولم سره سم تاليف کړي.

دغه کتاب په اوو فصلونو کې ليکل شوی دی: لمړی فصل: د عصبي جراحي تاريخچه، دوهم فصل: د عصبي امبريولوژي او وظيفوي اناتومي، کلينيکي او پاراکلينيکي معاینات، دريم فصل: د سر ټپ او د نوموړي اړونده اختلاطات او درملنه، څلورم فصل: د شوکي نخاع او فقراتو ترضيضااتو، پېژندنه، تشخيص او

درملنه، پنځم فصل دماغی اتانات او اوسې، د فقراتو تو برکلوز، تشخیص او درملنه، شپږم فصل د کوبړې او دملا د تیر تومورونه او دمحیطی اعصابو ترضیضات او د دیسک پتالوژی او اوم فصل کې د درد تعریف، پېژندنه او درملنې لارې، د عصبی تروما مخنیوی او بیا رغونه په بر کې نیسي.

د هر فصل په پیل کې سریزه، داړونده ناروغی پېژندنه، کلنیکي منظره، تشخیصیه پلټنې او درملنه په سیستماتیک ډول توضیح شوي، د فصل په پای کې لنډیز او پوښتنې ځای په ځای شوي دي. ددې کتاب د لیکلو په ترڅ کې د نړۍ د معتبر تکست کتابونو او دانترنیت د باوري علمي پایو څخه گټه اخیستل شوې ده او هم دخپلې تدریسي تجربې څخه گټه اخیستې ده ددې کتاب دروښانه کولو لپاره په مناسبو ځایونو کې انځورونه ځای په ځای شوي دي په پای کې د جراحی خانگې مشر استاد پوهاند دوکتور عبد الروف حسان څخه مننه کوم چې ددې تدریسي کتاب د ناسميو په سمون او لیکلو کې لازمي مشورې راکړې دي او هڅه مې کړې چې په روانه ملي ژبه دخپلو هېود والوته دنوي معلوماتو سره یوې تدریسي کتاب وړاندې کړم، گرانو لوستونکو څخه په خورا درنښت هیله کېږي چې دلوستلو په وخت کې کومې ناسمۍ ولري نو د جراحی خانگې په پته یې له مونږ سره شریکې کړي، ترڅو په راتلونکو چاپونو کې اصلاح شي.

